Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle K 2/2026 vp

Perustuslakivaliokunnan kuuleminen 23.4.2026

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Rainer Hiltunen

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät

- Puuttuu syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta
- Toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana
- Toimii naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana
- Valvoo maastapoistamisen täytäntöönpanoa
- Seuraa ja edistää ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista
- HE 52/2026 vp: 12.6 lähtien perusoikeuksien seurantatehtävä seulonta- ja rajamenettelyissä

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Perustuslaki velvoittaa edistämään yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista

PL 6 § ja 22 § velvoittavat lainsäätäjää aktiivisin toimenpitein edistämään yhdenvertaisuuden tosiasiallinen toteutuminen

- Lainsäädäntöä tulee kehittää, jotta se antaa paremman suojan keskeisten perus- ja ihmisoikeuksien, kuten yhdenvertaisuuden, toteutumiselle (HE 309/1993 vp, s. 75).
- Valtuutetun kertomus eduskunnalle (K 2/2026 vp) sisältää useita suosituksia:
  - Kuten muilla keskeisillä elämänalueilla, myös työelämässä syrjintää kokeneilla henkilöillä tulisi matalalla kynnyksellä oltava mahdollisuus päästä oikeuksiinsa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kautta.
  - EU:n yhdenvertaisuusdirektiivit (2000/43/EC ja 2000/78/EC) edellyttävät, että syrjinnän seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Tätä PeV myös edellyttänyt (PeVL 31/2014 vp). Lautakunnalle tulee antaa toimivalta määrätä hyvitys ja seuraamusmaksu syrjinnän kiellon loukkaamisesta.
  - Oikeussuojaa syytä kehittää myös rikosoikeuden puolella. Rikosvastuu tulisi ulottaa myös oikeushenkilöihin jotka syyllistyvät syrjintään.

Alkuperäiskansa saamelaisten perustuslailliset oikeudet turvattava

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto ja yhdenvertaiset palvelut

- Oikeusministeriön on seurattava uudistetun saamelaiskäräjälain toimeenpanoa erityisesti vaaliluetteloon merkitsemisen ja neuvotteluvelvoitteen toteutumisen osalta.
- Oikeutta saamenkieliseen koulutukseen on vahvistettava lainsäädännön tasolla myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.
- Saamen kielten taitoisten sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisten koulutusta on lisättävä entisestään. Samalla on huolehdittava koulutetun henkilöstön pysymisestä Suomessa.
- Saamelaisten totuus- ja sovintokomission suositusten toimeenpano on aloitettava välittömästi. Laajemmat hankkeet on otettava huomioon neuvoteltaessa seuraavasta hallitusohjelmasta.

Lakiesitysten perus- ja ihmisoikeusvaikutukset on arvioitava kokonaisvaltaisesti

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Lakiesitysten perus- ja ihmisoikeusvaikutukset on arvioitava kokonaisvaltaisesti

- Valtuutettu on kiinnittänyt toistuvasti huomiota siihen, että lainsäädännön uudistuksissa ei ole tehty kattavaa yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia.
- Myös lakiesitysten yhteisvaikutukset on arvioitava, jotta voidaan tunnistaa, onko perusoikeuksien tasoon liittyvien muutosten yhteisvaikutus kohtuuton.
- **Suositus**: Eduskunnan on varmistettava, että sen käsittelemissä lakiesityksissä on riittävästi arvioitu perus- ja ihmisoikeuksien yhdenvertaista ja syrjimätöntä toteutumista, jotta uudistusten yhteisvaikutukset voidaan huomioida päätöksenteossa.
- **Suositus:** Lainsäädäntöön, joka koskee esimerkiksi tekoälyn ja datan hyödyntämistä viranomaisissa, on tehtävä riittävät yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnit ja lakeihin on tarvittaessa sisällytettävä syrjimättömyyttä nimenomaan tukevia säännöksiä.

Pääsy turvapaikkaprosessiin ja ehdoton palautuskielto

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Pääsy turvapaikkaprosessiin ja ehdoton palautuskielto

- Itärajan sulku vaarantaa aidon ja tehokkaan pääsyn turvapaikkaprosessiin.
  - **Suositus**: Rajavartiolakia on uudistettava, ja varmistettava aito ja tehokas pääsy turvapaikkamenettelyyn. Itärajalle on avattava rajanylityspaikkoja, joissa myös turvapaikan hakeminen on mahdollista.
- Turvapaikanhakua rajoittava poikkeuslaki on perus- ja ihmisoikeuksien vastainen.
  - Poikkeuslaille on vaihtoehtoja, jotka turvaavat paremmin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Mm. EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen kriisiasetus sisältää esimerkiksi säädöksiä välineellistämistilanteita varten.
  - **Suositus**: Turvapaikanhakua rajoittavan poikkeuslain määräaikaa ei tule jatkaa, eikä lakia soveltaa.

Ulkomaalaisten lasten oikeuksien toteutuminen

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Ulkomaalaisten lasten oikeuksien toteutuminen

- **Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee** lapsen edun ensisijaisuuden kirjaamista ulkomaalais- ja vastaanottolakeihin.
  - YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.
  - YK:n lapsen oikeuksien komitea on vaatinut Suomea tehostamaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että ulkomaalaisten lapsen edun oikeusperiaate otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa maahanmuuttoa koskevissa päätöksissä ja menettelyissä.
- **Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee** lasten säilöönottojen kieltämistä.
  - YK:n lapsen oikeuksien komitea vaatii Suomea lopettamaan lasten säilöönoton.

Naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi väkivallan riskinarvioinnista on säädettävä lailla

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Riskinarvioinnista on säädettävä lailla

- Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet edellyttävät, että viranomaiset suojelevat naisia väkivallalta
  - Jos viranomaiset eivät tunnista ja yritä puuttua riittävän tehokkaasti väkivaltaan, kyseessä on ihmisoikeusloukkaus (EIT; GREVIO; Osapuolten komitea)
  - Apulaisoikeuskansleri on todennut Suomen lainsäädännössä ja viranomaiskäytännöissä puutteita (OKV/1905/10/2022)
- Suomen tilanne loukkaa naisten ihmisoikeuksia ja lisää naisten väkivallan kokemuksia ja pelkoa
- **Laissa** tulisi määritellä kattavasti **velvoitetut viranomaiset, yhteistyö** ja **tiedonvaihto** sekä tunnistaa **järjestöjen rooli**
- Suomeen perustettava **kansallinen vakavia väkivallan tapauksia koskeva tutkimustoiminto**, jonka kautta pystyttäisiin kehittämään väkivallan ehkäisyä ja riskin arviointia